

МАРИНЕЛА КОЖЕЉ: 50 ЛАКИХ КОМАДА

Текстил генерише различите друштвене и културне контексте места. Пројекат је својим пореклом и историјом обраде, материјалима од којих је креиран, квалитетом производње која варира од уникатне ручне израде до фабричке масовне производње, те економским аспектима и тржишним захтевима. Вишеструке могућности његове употребе омогућавају релације с многим аспектима нашег живота. Истовремено, различитих просторних облика и специфичних елемената дизајна, избора боје, текстуре и патерна, текстил је с временом постао медиј за преношење и чување информација, повезан са женским радом и њиховим доприносом заједници. Симултана артикулација културних кодова уткана у његовој основној структури и естетици, отвара му могућност контекстуализације у оквиру дигиталне културе, која нити доводи у везу с електронским колима, а ткање с компјутерским кодовима, чиме текстил у савременој уметности добија нове вредности и тумачења, те запажени успон на међународној уметничкој сцени.

Када сагледамо радове у текстилу Маринеле Кожељ, која се после завршених студија историје уметности 1985. године потпуно „окренула чарима текстила”,¹ уочавамо развијен стилски опус који се може сагледати кроз прожимање примењене и ликовне уметности, односно коришћења техника и метода дизајна за креирање визуелних слика. Полазећи од сликања на свили, ауторка је с временом почела да истражује и примењује различите технике обраде текстила, као што су: пачворк (*patchwork*) и квилт (*quilt*), као и њихове многоструке употребе – дизајн тепиха, израда уникатног накита, аксесоара, декоративних паноа, веза, слика, објеката и сл. У динамичном и комплексном приступу огледа се инвентивност и спремност за комбиновање и модификацију сегмената, као и за истраживање међуодноса задатих елемената. Поставља се питање колико њена дела говоре о пореклу, значењу и друштвеној улози изабраних материјала, форми и мотивима, какви су економски услови који их прате, социјалне структуре, те културна клима.

Животни пут ауторке обележен је партнерским односом с концептуалним уметником Драгољубом Рашом Тодосијевићем, дружењима с кругом стваралаца окупљених око београдског СКЦ-а, југословенским и интернационалним уметницима, авангардном уметношћу и путовањима. Почеци концептуалне уметничке праксе код нас иницирани су радовима Раше Тодосијевића које је изводио заједно с Маринелом Кожељ. Први је „Маринела, плава наткасна и малецки Калдер” презентован у оквиру изложбе „Дрангуларијум” (1971) у СКЦ-у у Београду, специфични *tableau-vivant* с Маринелом као живом скулптуром. Затим су уследили кључни

¹ Николић, Бранислав. (2024). „Не смета ми што сам жена из сенке”: Маринела Кожељ о изложби 50 лаких комада, уметности и Раши Тодосијевићу. Београд: *Време*, 4. април 2024. <https://nova.rs/kultura/ne-smeta-mi-sto-sam-zena-iz-senke-marinela-kozelj-o-izlozbi-50-lakih-komada-umetnosti-i-rasi-todosijevicu/>

перформанси: „Одлука као уметност” (1973), „Пијење воде – инверзије, имитације и контрасти” (1974), као и један од најпознатијих „Was ist Kunst, Маринела Кожељ?” (1978), који се данас налази и у колекцији галерије Тејт модерн у Лондону.

Иако за своје нове радове презентоване на изложби у Малом ликовном салону Културног центра Новог Сада наводи да „немају никакву теоријску подлогу, већ су само *joy of life*,² својим елементима јасно реферишу на језик авангарде, утицај апстрактног експресионизма, дела Кандинског, Мироа, дизајн Баухауса и сл. Изложени везени радови рађени у пачворк и квилт техници, комбиновани асиметричним, органском поставком, указују на сликарску интелигенцију и јасан осећај за однос боје, форме и текстуре коју постиже комбинацијом различитих свилених материјала и инкорпорираних ситних елемената, као што су вез, перлице итд. Поставља се питање колико је теорија боја Кандинског блиска ауторки, као и његове паралеле повучене између сликарства и музике, односно идеје – „чути боје, видети звукове”. Апстрактне серије пачворка истичу важност слободне игре међуодноса основних ликовних елемената. Сугеришу на сродност са „бојеним симфонијама” Кандинског, односно „небеским фракталима”, сегментима Млечног пута, апстрахованим визуелним вибрацијама или расутим неухватљивим тоновима. Изложба *50 лаких комада* већ својим називом упућује на музичку композицију, наглашава значај хармоније, чулне радости, изобиља и животног оптимизма, важних вредности и ставова ауторке. Складност и равнотежа уочљиви су како у већим правоугаоним, геометризованим сликама састављеним од комбинованих текстилних материјала, тако и у флуидним, биоморфним мањим комадима постављеним у форми слике-инсталације.

Живот самосталних уметника у друштвеним околностима прожетим ратовима, распадима, економским и вредносним посрнућима које је пратила транзиција, обележило је културну климу, едукацију и стваралаштво код нас. За неког ко је и поред свих контаката и комуникације с интернационалним актерима уметничке сцене примарно живео и стварао у Београду, продукција уметничких дела и њихова презентација пратила је оскудне прилике. „Некада је била мука наћи материјале”,³ наводи ауторка. Сликање на свили су у то време пратили материјални и технички проблеми, боје и текстил нису могли да се набаве код нас, већ су уметници зависили од увоза, праћеног нестабилним и неуређеним тржишним политикама. Могућности слободе рада и избора су биле скучене, као и места промоције и презентације. „Како су деведесете године прошлог века биле прекретница у нашим животима, наметнула ми се потреба да своје идеје искажем скромнијим средствима, те сам прибегла употреби разних врста текстила (најчешће рециклажних), предива, перлица и др.”⁴ Данас тога има много, тако да свашта може да се помеша. Никада није доста, комбинације су бескрајне.”⁵

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ Кожељ, Маринела. (2024). „50 лаких комада”. Нови Сад: МЛС. <https://malilikovnisalon.art.blog/2024/03/08/marinela-kozelj-50-lakih-komada/>

⁵ *Ibid.*, Николић, Бранислав. (2024).

Употреба компјутерских програма за дизајн Маринели је отворила разноврсне перспективе комбиновања и креације. Такође, претраживање интернета о технолошким процесима и примерима текстилних пракси у свету прошириле су опсег и могућности реализације. Сензибилност за савремене друштвене појаве и односе, спремност за усвајање нових знања и пракси, прожета непосредном комуникацијом и новим познанствима, карактеристична је за знатижељни и проницљиви дух ауторке. Иако се стваралаштво Маринеле Кожељ дуго одвијало у скромним условима рада углавном скривеним за ширу јавност, изложба у Новом Саду пружила је прилику за упознавање са готово невидљивом и скрајнутом уметничком праксом ове значајне ауторке.